

KRZYK (133) *sb m*

sg N krzyk (30). ◇ *G* krzyku (9). ◇ *A* krzyk (14). ◇ *I* krzyki(e)m (42). ◇ *L* krzyku (2). ◇ *pl N* krzyki (2). ◇ *G* krzyk(o)w (2). ◇ *A* krzyki (1). ◇ *I* krzyki (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w.

1. *Wrzask, wrzawa; hałaśliwe, głośnie wołanie; wszelkie okrzyki, także bojowe; tumultus Mącz; clamor, conclamatio, fremitus, sonitus, succlamatio, vociferatio Cn; ululatus Vulg* (86) :

a. *O ludziach* (75) : *KrowObr* 121; *Leop Soph* 1/10, 1.*Mach* 5/31; *BibRadz Gen* 18/21; *Sítał* się wielki krzyk z obu stron/ potkali się okrutnie/ z obu stron bitwa iednąko trwała *BielKron* 105v; *KochMon* 19; *Wpuł* nocy lepak krzyk był. Oto nowożenia idzie *BudNT Matth* 25/6; *Calag* 236b; *SkarŻyw* 480; *KochPam* 85; *Echo – Dźwięk* z krzyku powtorzoni. *Calep* 348a, 203a; *ZawŹwe* krzyk/ zawnŹwe trąby słyć w ich obozie *KmitaSpit* B.

krzyk czyj [w tym *G sb* (9), *pron poss* (4), *ai poss* (1)] (14): *Widziałem* wtrąpienie ludu mego w *Egyptcie*/ y słyć krzyk iego [et clamorem eius audiui] dla morderstwa tych ktorzy są przełożeni nad robotami. *Leop Ex* 3/7, *Ier* 50/28; *BibRadz Ps* 73/23, *Act* 19/34; *Tumultus* [...] *Zwada*/ huk/ krzyk a zamieszanie wielu ludzi/ też niepokoy/ gęstwá/ wołanie. *Mącz* 468c; *A zalię* brzmiał niezgodliwy krzyk nieprzyaciół [Resonabat autem inconsonans inimicorum clamor] *BudBib Sap* 18/10, *Ex* 2/23; *Stryj Wjaz* C3v; *KochPs* 62; *ieden* na drugiego zapalczywie godzą/ *Krzyk*/ huk różnych językow/ broń z zbroją brzmi wzędzie *StryjKron* 642; *krzyk* Mężow bitnych zobudwu stron *StryjKron* 757, 240, 390. *Cf* »ludzki krzyk«.

W połączeniach szeregowych (14): (*did*) *Sumnienie* się śmieie śplebana. (–) *Natoć* przydzie gdy nauką *Nieumis*/nić *mułzys* śztuką. *Dzwonkiem*/ *klątwa*/ *viatikiem* / *Grozba*/ *śwarem*/ *wielkim* krzykiem. *RejKup* 12v; *Mącz* 486c; *Potym* się *ná*śłuchawszy piłku/ krzyku/ huk/ *ktoremu* żaden ani *iednego* słowká *nie* rozumie/ a *dawszy* ofiarę/ a *pokropiwszy* się *woda*/ *iuż* idź *RejPos* 225v, 243, 276v; *na* śtole *pyźnie*/ *więc* *thám* [...] *zawnŹwe* piłk/ huk/ krzyk aż do *połnocy* *RejZwierc* 115, 192; *krzyk* *mężow*/ *grzmot* *zbroj*/ *rżanie* *koni*/ *dźwięk* *trąb* y *bębnow*/ *chrzęst* *zbroj* y *pancerzow* między *ścińnionymi* *vfami* *StryjKron* 390; *Szum*/ *krzyk*/ y *grom* od *zbroie* z *nowu* powstał *śtrážny* *StryjKron* 527, 240, 390, 757; *żeby* się w *gośpodzie* *śwey* *śpokoynie*/ *bez* *hukow*/ *krzykow*/ *śtrzelania*/ *krzofania*/ *wysiedziec* *kto* *mogł*/ o *tym* ani *pomyślać*. *GórnRozm* A3v; *ZawJeft* 13.

W porównaniu (1): *krzyk* *woienny* *wynosił* się do *niebá* by *trąbá* [et clamor belli ascendit ad coelum sicut tuba] *Leop* 1.*Mach* 5/31.

Fraza: bibl. »krzyk *wynosił* się do *nieba* (*a. aż* ku *niebu*)« (2): *Leop* 1.*Mach* 5/31; *krzyk* w *mieście* z *trąbieniem*/ y *głos* *wielki* *wynosił* się *á*ż ku *niebu*. *BudBib* 1.*Mach* 5/31.

Zwroty: bibl. »krzyć wielkim krzykiem« (1): *gdy* *wślyżał* *lud* *głos* *trąb*/ *krzyć* *wielkim* krzykiem [et clamaverunt populus clamore magno]/ y *obálił* się *mur* *BibRadz* *los* 6/20.

»wielkim krzykiem *wołać*« (1): *wielkim* krzykiem *pomocy* *wołali* *WerGość* 231.

Wyrażenia: bibl. »głos *krzyku*« (1): *Y* *będzie* w *on* *dzień*/ *mowi* *Pan*: (*wynidzie*) *głos* *krzyku* [vox clamoris] od *brony* *Rybney* *Leop Soph* 1/10.

»ludzki krzyk« (1): *Ludzki* *krzyk* *potym* *ślyżan*/ *mieczów* *chrzęst* *dobytych*/ *Ciężar* *woiennych* *wozów*/ y *dział* w *ziemię* *śkrytych*. *ZawJeft* 13.

»wielkim krzykiem« (4): Przeciw ktoremu [*Hektorowi*] Agámenon iednego dnia chciał sie oprzeć/ potkał sie z nim wielkim krzykiem. *BielKron* 57v; Spráwiwszy sie káždy íwą pochodnią wzięwszy zezli z zamku wielkim krzykiem *BielKron* 355. Cf »krzyczeć wielkim krzykiem«, »wielkim krzykiem wołać«.

»krzyk wojenny« (1): *Leop* 1.*Mach* 5/31 cf *W porównaniu*.

»krzyk wycia« (1): Wyjcie Dęby Báláńskie/ że íeft wyrábiony lás ogrodzony. Krzyk wycia Pálterfskiego [*vox ululatus pastorum*]/ íz ípułthołfóná íeft wielmożność ich: głos ryku Lwow/ íz zátráconá íeft pychá Iordáńka. *Leop Zach* 11/3.

Szeregi: »krzyk i grzmot« (1): z Mołkwą sie śmieie potkáli/ w thrąby vderzono/ był krzyk wielki y grzmot/ ták ludzi íáko koni y ítrzelby/ áz sie trzęślá ziemiá. *BielKron* 411v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»krzyk, (a) huk« [*szyk 3 : 1*] (4): [*Grekwie*] krzyk huk po wśytkim mieście vczynili/ lud póspolity zlékły mordowáli *BielKron* 60; *Ululatus personat tota urbe*, Rozliega sie huk/ krzyk/ po wśiśtkim mieśście [*!*]. *Mącz* 402c, 457c; *StryjKron* 642. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 6 r.*].

»krzyk i śpiewanie« (1): A ták wnet Krol kazał ku podkániu znák dáć/ á ták krzyk y ípiewanie po wśytkim woýfku wśczęło sie *BielKron* 307v.

»wrzask i krzyk« (1): pod płázczem wolności/wrzańkiem y krzykiem przyzwolili: nie wiedząc drugdy ná co *SkarKazSej* 695a.

Wyrażenia przyimkowe: »z krzykiem« = *cum clamore Vulg* (18): gdy Filiśtynowie z krzykiem wybiegli przeciw niemu [*Philistiim vociferantes occurrissent ei*]/ włthąpił Duch Páński weń. *Leop ludic* 15/14, *Iob* 30/5; prośto do krolewskiego namiotu z krzykiem sie rzućili [...] ták pobili zlékniiony lud *BielKron* 355, 58v; *CzahTr* G2.

~ *W połączeniu szeregowym* (1): gdy sie obiedwie woýfká [...] ku bitwie ściągály/ wnet z wielkim á ogromnym wołaniem/ krzykiem/ hukiem y wrzańkiem/ obiedwie ítronie zápalczywie do siebie íkoczyły *StryjKron* 390.

Zwrot: bibl. »z krzykiem zawołać« (1): [*Chrystus*] íkrzykiem zawołałwśy/ ducha wypuścił [*sic clamans expirasset*] *MurzNT Mar* 15/39.

Wyrażenia: »z krzyki rycerskimi« (1): mężny Fridruś/ gniewy śláchetnemi Zápalon/ z Zamku z krzyki rycerfskimi Wypadł *SzarzRyt Cv*.

»z wielkim krzykiem« = *clamore valido, cum clamore Miech; in vociferatione PolAnt* [*szyk 6 : 1*] (7): Tatarzy [...] werwáwśy sie na zamek z krzykiem wielkim wśitky okrutnie pófiekli *MiechGlab* 33, 11, 12, 24; *BibRadz Ez* 21/22; wybiegli ná nieprzyiaciele z wielkim krzykiem. *BielKron* 114, 58.

Szeregi: »z krzykiem, z hukiem« (2): Z krzykiem/ z hukiem ogromnym áz obłoki grzmiály/ [...] Bili/ fiekli Tátárov *StryjKron* 632, 255. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»z krzykiem i wołaniem« (1): Wiefzczbá tedy iego pádlá [...] áby thám [*w Jeruzalem*] póstánowił rotmiśtrze/ á ízby w nim vczyniono dźiurę ku zámordowániu z wielkim krzykiem y wołaniem [*ad elevandum vocem in vociferatione*] ku náładzeniu tháránów przeciw branam *BibRadz Ez* 21/22. ~

»w krzyku« (2): Wnet przy onym wzdychániu duż íeńcze żywiących Z nárzékániém/ y w krzyku w téy łódzi będących/ Zorze fye zápałiły. *ZawJeft* 14.

~ *Zwrot: bibl.* »podnieść głos w krzyku« (1): Y pádlá wrožká [...] ná Ieruzálem/ áby záložyl tárány woienne by otworzył vřthá ku zábiyániu/ áby podniofl głos w krzyku [ut elevet vocem in ululatu]/ áby záftawił woienne tárány przeciwko bronam *Leop Ez 21/22*. ~

W przen (3) :

krzyk czego (2): Powiedział tedy Pan/ Oto iż krzyk [*clamor*] Sodomy y Gomorry tak wielce się rozmnożył [...] Złtąpię teraz/ á obaczę *BibRadz Gen 18/20; RejPos 193*.

Szereg:»krzyk a wołanie« (1): krzyk á wołanie á grzech sprofnych miałt tych wřtępnie [!] przed obliczność moię *RejPos 193*.

Wyrażenie przyimkowe: »z krzykiem« (1): Litwá zá nim z krzykiem Wielkim pędem łkoczyłá zákrzywionym łzykiem. *StryjKron 702*.

a. *Okrzyki radości, owacje; tripudium* *Mqcz* (4) : Tripudium, Taniec/ skok/ krzyk/ wefele. *Mqcz. 465c*.

Wyrażenie: »krzyk wesoły« (1): To człowiek słyząc vmiera ná poły/ Pomniąc ná on krzyk ludzi łwych wesoły/ Ktoré prowadzić zwykł był aż do progá Zywego bogá. *KochPs 62*.

Wyrażenie przyimkowe: »z krzykiem« (2): Y przyięgli lehowie głofem wielkim [*in voce magna*] z krzykiem [*et in iubilo*]/ z trąbámi y z kornetj. A wefelił się wřzytek lud Iudłki z oney przyięggi *BudBib 2.Par 15/14*; zacnie od Iázoná y od miáftá był przyięt/ á z pochodniámi y z krzykiem był prowadzon w miáfto [*cum facibus et exelamationibus susceptus est*] *BudBib 2.Mach 4/22*.

b. *O szatanie* (1) :

Wyrażenie przyimkowe: »z krzykiem« (1):

~ *Szereg:* »z hukiem i krzykiem« (1): z wielkim hukiem ij krzykiem zefromotzony do piekla poletziál *OpecŻyw 150v*. ~

c. *O zwierzętach* (10) : [*paw*] Krzykiem theż łwogim węże y wřzytki iadowithe robaki zagania *FalZioł IV 21d, IV 25c; KmitaSpit A2, C5*.

W charakterystycznych połączeniach: *krzyk smętny, srogi, wielki* (2).

Zwroty: »krzykiem napełniać uszy« (1): [*łabędź*] Załofnie śpiewa łwoiey ořtátniey przygodzie: Smętnem krzykiem nápełnia wřzy flucháiących *WisznTr 15*.

»upominać się [*czego*] wielkim krzykiem« (1): Ieleń niegdy owcy przed wilkiem/ Vpominał się wielkim krzykiem: Zlec tobie czego pożyczyc/ Owco niechcesz rychło płáćić. *BierEz N2v*.

Wyrażenie: »w kurny krzyk« = *o pianiu koguta, gdy piał kogut* (1): Y ftáło się trzećiey nocy w kurny krzyk wftał z łožá á pátrzał w niebo vřrzał miedzy gwiazdámi páná Iezu Kryftá *HistRzym 76v*.

Szereg:»rykiem i krzykiem« (1): Ony kárwy rikiem y krzykiem wielkim w woýłko Rzymłkie łkoczyły/ łtrách wielki wćzyniły *RejZwierc 163*.

Wyrażenie przyimkowe: »z krzykiem« (2): zórawie, kiedy bliská zimę czujá, Z krzykiem przeciw wielkiemu morzu polatujá *KochMon 19; KmitaSpit B2*.

2. *Strofowanie, wygrażanie, łajanie* (4) : A co inego one krzyki náłże łobie mieć chćá/ gdy tak wołamy ná Krolá/ Pobierz wřzytko Krolu cóś komu dał/ bes Práwá/ y bes Sądu *OrzRozm C4, Ov*.

W połączeniu szeregowym (1): czemułz się łękamy od złych vřágánia/ klátw, krzykow hániebnych, y kácerzowánia? *ArtKanc 120*.

W charakterystycznych połączeniach: krzyk haniebny, wielki; krzykiem upominać się czego, zesromocoony.

Zwrot: »krzykiem wołać« (1): OrzList h4 cf Szereg.

Szereg: »hukiem, krzykiem« (1): [z Sztankarem się wadzi] krzykiem/ hukiem nań wołając/ Forá Sztánkár/ odstępn od Stádnickiego náłzego OrzList h4.

3. Głośny płacz, zawodzenie, jęczenie; planctus, plangor, ululatus Mącz, Cn; clamor PolAnt, Vulg; conclamatio, lamentatio Cn (41) : RejWiz 163; BibRadz Ps 143/14; [król węgierski] od żałości nápoły vmartwion/ fyn Ludwig/ thákież krolewná. Było krzyku dofyć [...] fnadz Władziłáwowi cnotliwemu ftárcowi ferce iego ná then čás płáčz á rzewniwość obiawiáło BielKron 414v; BudBib Ex 11/6; Tu krzykiem ferdeczny ból wżytycy pokazáli/ Lecz głośniéy niż Troiánie/ Grékowie płákáli. GórnTroas 7.

krzyk czyj [w tym: pron poss (6), G sb (4)] (10): Leop Ier 3/21; BibRadz Gen 19/13; RejPos 7; RejZwierc 186; BudBib Ex 3/7, 9, Ps 17/6[7]; Vłyfz krzyk więźniów vbogich/ A wybań ie z oków frogich KochPs 120; WerGość 231; dziatki palác bębnano; áby krzyku ich rodzicy nie słyfzeli. WujNT 22.

W połączeniach szeregowych (9): Tamo [w niebie] nie placzu anij wzdychanija/ krzyku anij ktorégo ftrachu. [...] bo tam ieft wieczná radoftz ij prześpiecznoftz OpecŻyw 3; Krzyk/ huk/ płáčz/ nárzekánie/ áz żałośno słuchác RejWiz 167v, 185; Mącz 302d; RejAp 176; Vyrzáftráfzliwą oná mękę zgotowaną niewiernym iego. Vłyfzáf głoś/ płáčz/ krzyk/ á nárzekánia ich. RejPos 7, 222v, 277; áni fmfętku/ áni krzyku/ áni boleści więcey nie będzie [neque luctus neque clamor neque dolor erit ultra] WujNT Apoc 21/4.

W charakterystycznych połączeniach: krzyk niemáły, smętny; krzyk (nie) będzie (a. stał się) (gdzieś) (8); krzyk gdzie pobudzić, słyseć (4), uczynić; krzykiem ból pokazać, pomocy wołać; krzyku nasłuchać się.

Zwroty: »kwielić żaóbliwym krzykiem« (1): Niech codzién [Muzy] kwieláf [...] A niechay kwieláf żaóbliwym krzykiem/ Dáfzáf się słyseć Słowieniłkim ięzykiem. KlonŻal D2v.

»płakać wielkim krzykiem« (1): thák zlobáf mowiláf: Nie będę pátrzyłáf ná dziećię vmieráfące: á fiedzáf ná przeciwno/ ieláf płákáf wielkim krzykiem [et sedens contra levavit vocem suam, et flevit]. Leop Gen 21/16.

Szeregi: »krzyk i lament« (1): Plangore et lamentatione forum complere, Wielki krzik y lament [!] ná rynku pobudzić. Mącz 304c.

»krzyk, (a, i) narzekanie« (3): Plangor et lamentatio, Krzik y Nárzekánie. Mącz 302d; RejPos 59v; Ano krzyk nárzekánie/ áno fie łzy leią. RejZwierc 244v.

»płacz, (a, i) krzyk« [szyk 6 : 3] (9): Głoś był słyfán po drogách/ płáčz/ y krzyk fynow Ifráelłkich [Vox in viis audita est et ululatus filiorum Izrael] Leop Ier 3/21; HistRzym 16; RejZwierc 186, 255v, 226; krzyk się wielki ftał y płáčz w domu SkarŻyw 311; ArtKanc K6, Cf »z płaczem a z krzykiem«.

»krzyk i wołanie« (2): y on krzyk y ono wołanie nic nikomu nie pomoże RejAp 139v; WerGość 231.

Wyrażenie przyimkowe: »z krzykiem« (6): [mamka] miałáf s krzykiem á s ftráchem oycu y mácierzy przybieżáfzy od dzyecięciáf powiedáf/ iákoby Anyoł iáfny przybieżał y wyiáf ferce z dzyecięciáf BielKron 165.

~ *W porównaniu (1)*: Thámże gdy niekielo czelnieyŝych ŝwyc vtracili tedy z płaczem á z krzykiem iakoby pfi wyiáci [*ululatu edito*] odiechali daley plony bierzącz á puŝtoŝaç. *MiechGlab* 34.

Szeregi: »z płaczem a (i) z krzykiem« (2): *MiechGlab* 34; Poyźrzyćie Pánowie poyźrzyćie/ proŝę/ ná ten niepotęźny tłum ludzi ŝtárych/ niewiaŝt kápłánów/ y dźiatek niedoroŝlych/ którzy teraz z płaczem/ y z krzykiem wielkim leżá v nóg wáŝzych *OrzJan* 20.

»z krzykiem i łzami« (1): modlitwy y prozby ku onemu ktory iy mogł ráutowáć z ŝmierći/ zkrzykiem mocnym y łzami [*cum clamore valido et lacrimis*] przynioŝł *BudNT Hebr* 5/7.

»z krzykiem a z żáłoŝciá« (1): Fredruŝz [...] bił ŝie ŝnimi poki mogł ŝobá wládáć/ tá miedzy Tátáry rozŝiekan s krzykiem á z żáłoŝciá więźniow *BielKron* 418.~

W przeni (1) :

Fraza: »wŝtępowáł krzyk áż do nieba« (1): był wielki ŝtrách ŝmierći w káżdym mieŝćie [...] Y wŝtępowáł krzyk káźdego miáŝtá/ áż do nieba [*et ascendebat ululatus uniuscuiusque civitatis in caelum*]. *Leop* 1.*Reg* 5/12.

*** *Bez wystarczajúcego kontekstu (2)* : Acclamatio – krzik. *Calep* 13b, 233a.

Synonimy: 1. wołanie, wrzask, wrzawa; 2. łajanie, strofowanie, wymyŝlanie; 3. jęczenie, jęk, jęckanie, lament, łkanie, płacz, zawodzenie.

Cf KRZYCZENIE, KRZYKANIE, **KRZYKNIENIE**, **KRZYKWA**